

## FINANSIJSKA ZAVISNOST BOSNE I HERCEGOVINE OD MEĐUNARODNIH FINANSIJSKIH INSTITUCIJA / FINANCIAL DEPENDENCE OF BOSNIA AND HERZEGOVINA ON INTERNATIONAL FINANCIAL INSTITUTIONS

Prof. dr. Husein Mehmedović, Internacionalni univerzitet Travnik, Aleja Konzula-Meljanac  
bb, 72270 Travnik, E-mail: mehmedovic.gr@gmail.com

"EUROPE'S ENERGY TRANSITION AND SUSTAINABLE MOBILITY WITH CHALLENGES TO THE SITUATION IN BOSNIA AND HERZEGOVINA"  
Šejma Hajrić, BA, Internacionalni univerzitet Travnik, Aleja Konzula-Meljanac bb, 72270  
Travnik, E-mail: sejma001@hotmail.com

Narajan Mehmedović, Univerza na Primorskem, Koper, Izolska vrata 2, 6000 Koper,  
Republika Slovenija, E-mail: narajanmehmedovic@gmail.com

### *Stručni članak*

**Sažetak:** Privredni razvoj nedovoljno razvijenih i zemalja u razvoju, direkto ili indirektno je zavisn od međunarodnih finansijskih institucija, među kojima je MMF, EBRD, EIB, WORLD BANK i druge međunarodne finansijske institucije. Da bi neka zemlja kod ovih finansijskih institucija mogla da aplicira za kredite ili pozajmice, mora da ispuni niz uslova i procedura koje im se postave te na taj način jednim dijelom ove zemlje gube svoju ekonomsku i političku samostalnost. Kao i mnoge druge zemlje u ovoj poziciji se našla i Bosna i Hercegovina. Međutim, pored ovih finansijskih institucija, mi ćemo se u ovom radu baviti i drugim alternativnim rješenjima ovog problema a koji može biti izdašan izvor finansiranja bosanskohercegovačkih privrednih subjekata i nosioca vlasti, kako bi iz domaćih izvora mogli koristiti nedostajuća finansijska sredstva. Štednja bosanskohercegovačkog stanovništva u komercijalnim bankama je samo u prošloj godini iznosila oko 14,22 milijarde KM. Ova sredstva bi bila kvalitetna alternativa za veći dio kredita kod međunarodnih finansijskih institucija. Predstaviti ćemo samo neke od problema kao i moguća rješenja aktuelnih finansijskih problema u Bosni i Hercegovini kod oba entiteta i Brčko Distrikta kao njenih sastavnih dijelova. Ključne riječi: finansijska zavisnost, finansijska sredstva, međunarodne finansijske institucije, štednja stanovništva

**Summary:** The economic development of underdeveloped and developing countries is directly or indirectly dependent on international financial institutions, including the IMF, EBRD, EIB, WORLD BANK and other international financial institutions. In order for a country to be able to apply for loans from these financial institutions, they have to fulfill a number of conditions and provide other alternative solutions to this problem, which can be a generous source of financing for Bosnian business entities and government officials, so that they can use the missing financial resources from domestic sources. Savings of the population of Bosnia and Herzegovina in commercial banks in the last year alone amounted to about 14.22 billion KM. These funds would be a quality alternative for most loans from international financial institutions. We will present only some of the problems as well as possible solutions to the current financial problems in Bosnia and Herzegovina in both entities and Brčko District as its constituent parts.

**Keywords:** financial dependence, financial resources, international financial institutions, savings of the population.

### **UVOD**

Hronični nedostatak finansijskih sredstava odražava se na sve segmente društva pa i na investicionu potrošnju kao jedan od najznačajnijih segmenata privrednog razvoja države i društva u cjelini. Neravnomjerna raspodjela društvenog bogatstva u Bosni i Hercegovini negativno se odražava na finansiranje značajnijih investicionih projekata, naročito u oblasti saobraćajne infrastrukture kao i projekata u oblasti industrijske i poljoprivredne proizvodnje, kao i u drugim privrednim oblastima. Nepovjerenje građana i privrednih subjekata u vlasti na

svim nivoima, doprinijelo je da se štednja građana i privrede ne usmjerava u projekte koji bi mogli da doprinesu bržem privrednom razvoju države, oba entiteta i Brčko Distrikta kao njenih satavnih dijelova. Prema nezvaničnim statističkim podacima od strane Centralne banake BiH krajem prošle godine štednja domaćih građana i privrednih subjekata iznosila je nevjerovatnih 14,22 milijardi KM. Ovoliki iznos uštedenih finansijskih sredstava od strane građana mogao bi da bude značajan izvor sredstava za pokretanje mnogobrojnih projekata koji bi mogli da doprinesu bržem privrednom i društvenom razvoju zemlje u cjelini. Da bi se iskoristili domaći resursi, potreban je novi zaokret domaćih vlasti ka privredi i stanovništvu u cilju sticanja dugoročnog povjerenja kojim bi se omogućilo da se domaći neiskorišteni izvori sredstava stave u funkciju investicione potrošnje i izgradnje potrebnih infrastrukturnih objekata, naročito u oblasti saobraćaja i komunikacija. Na taj način bi se u značajnoj mjeri zaobišle međunarodne finansijske institucije koje nude finansijska sredstva u vidu kredita sa nepovoljnim kamatnim stopama i njihovim uslovima koji zadiru u nezavisnost naše zemlje. Posebno se to odnosi na MMF, Svjetsku banku, kao i druge Evropske regionalne finansijske institucije čija sredstva u Bosni i Hercegovini se trenutno obilato koriste.

## 1. POTREBA ZA NOVIM INVESTICIJAMA

Bosna i Hercegovina je prema mišljenju mnogobrojnih ekonomskih stručnjaka jedna od najmanje razvijenih zemalja na području Evrope. Na ovo stanje najvećim dijelom je uticao rat u Bosni i Hercegovini u vremenu od 1992. do 1995. godine. Ratna razaranja najvećim dijelom dovela su do devastiranja postojeće infrastrukture, koja se u nekim dijelovima zemlje još nije u potpunosti dovela u prijeratno stanje. U nekim dijelovima zemlje izgrađeni su i rekonstruisani objekti koji nisu kvalitetno urađeni zbog malverzacija koje su činjene u vrijeme njihove izgradnje, tako da su mnogi objekti površno urađeni što je dovelo do brzog stradanja i potrebe za njihovom ponovnom rekonstrukcijom. Zašto je to tako? Postoje odgovori na ovo pitanje, samo što domaće institucije zadužene za ovu oblast nisu ništa preduzele kako bi ovim pojavama stale u kraj. Dovoljno je pogledati saobraćajnice (puteve, željezničke pruge) i sve će nam biti jasno. Bosna i Hercegovina trenutno ima, skoro od svih zemalja u Evropi, saobraćajnice u najlošijem voznom stanju. Trenutna izgradnja autoputeva teče tako sporo da je potrebno još desetina godina pa da ovim tempom gradnje izgradimo mrežu autoputeva i brzih cesta. Sadašnje stanje na putevima Bosne i Hercegovine je katastrofalno ukoliko gledamo prohodnost puteva koji su preopterećeni saobraćajem koji je sve rizičniji za promet gdje je bezbjednost učesnika u saobraćaju sve manja i predstavlja veliki bezbjedonosni problem. Pored saobraćajnica, velika potreba je za izgradnjom drugih objekata koji treba da posluže za ubrzaniji privredni razvoj zemlje. Da bi se brže privredno razvila, Bosna i Hercegovina bi trebala da bude „gradilište“ na kojem bi se trebalo mnogo toga rekonstruisati i ponovo izgraditi. Kao što je navedeno, potreba za investicijama je značajna ukoliko želimo da našu zemlju u skorije vrijeme vidimo u zajednici zemalja članica Evropske unije gdje vladaju mnogo strožija i rigoroznija pravila u svim segmentima društva pa i u oblasti infrastrukturne izgradnje. Obzirom da je Bosna i Hercegovina krajem prošle godine od Evropske unije dobila status kandidata, zato je potrebno u narednom periodu mnogo više uraditi po pitanju izrade programa uz pomoć kojih bi aplicirali za sredstva iz IPA fondova Evropske unije koji bi nam ujedno pomogli da što prije izgradimo infrastrukturu i finansiramo mnoge druge projekte koji bi nam pomogli u bržem privrednom razvoju. Za izradu programa su potrebni stručnjaci kojih Bosna i Hercegovina trenutno nema dovoljno. Zato je potrebno više posvetiti se ovom pitanju i školovanju mladih ljudi koji bi mogli učestvovati u izradi kvalitetnih projekata.

## 2. FINANSIRANJE PROJEKATA

Monetarna politika u tržišnim privredama predstavlja bitan dio ukupne ekonomske politike. Predmet monetarne politike je regulisanje količine novca i obima i strukture kredita, sa ciljem da se obezbijedi potrebna količina novca i djeluje u određenom pravcu na realna privredna kretanja. Kada je riječ o mjestu i ulozi novca za normalno odvijanje tokova privredne aktivnosti, onda savremeni ekonomisti obično prihvataju srednji kurs između dva ekstremna teorijska gledišta. Danas zaista niko ne tvrdi da „novac nije važan“, niti ima mnogo onih koji podržavaju gledište da je „samo novac važan“. Međutim, još uvijek je prisutna kontraverza među ekonomistima u pogledu mehanizma kojim novac djeluje na privredna kretanja, intenzitet takvih dejstava, kao i vrijeme potrebno da se ispolje krajnji efekti djelovanja monetarnog faktora. (Živković. A., Kožetinac. G., 2016.) Kao što smo već naveli, postoji velika potreba za novim finansijskim sredstvima uz pomoć kojih bi mogli da finansiramo nove projekte koji su svakim danom sve više potrebni privredi i stanovništvu. Postoji nekoliko načina finansiranja projekata. Koji od njih odabrati? Zavisi od svrhe postojanja projekta. Neki projekti su dugoročno potrebni, jer od njihovog postojanja zavisi kvalitet opstanka privrednih subjekata kako na domaćem tako i na međunarodnom tržištu. Finansijska sredstva potrebna za finansiranje projekata mogu biti obezbijeđena na različite načine. Najkvalitetniji izvori sredstava su iz domaćih izvora uz minimalne kamatne stope. Takvih sredstava danas imamo u obliku štednje domaćih privrednih i fizičkih lica. Podaci Centralne banke Bosne i Hercegovine i drugih poslovnih banaka nam govore da trenutno postoji značajan iznos uštedevine naših građana i preduzeća koji je prilično značajan, a mogao bi da posluži za finansiranje projekata koji za kratko vrijeme njihove implementacije na domaćem tržištu mogu da donesu povrat pozajmljenih sredstava sa pripadajućim kamatama.

Dugoročni bankarski krediti su izvor finansiranja sa unaprijed ugovorenim fiksnim iznosom, za ugovoreni period vremena i sa ugovorenim uslovima. Rok dospeljeća može biti i preko 20 godina, mada se najčešće ugovaraju sa rokom do 10 godina. U našoj zemlji ove kredite najčešće uzimaju preduzeća za finansiranje investicionih projekata. (Todorović. M., Ivanišević. M., 2017.) Drugi projekti bi se mogli finansirati iz kredita međunarodnih finansijskih institucija. Ovaj slučaj kreditiranja trenutno nije dovoljno zastupljen u našoj zemlji. Također, velika nada se polaže u IPA fondove Evropske unije koji je jedan od najizdašnijih i najkvalitetnijih izvora finansiranja. Međutim, kod ovog vida finansiranja potrebno je obezbijediti kvalitetne programe za sve projekte koji bi nam omogućili da Evropska unija odobri finansiranje ovih projekata. Nažalost, Bosna i Hercegovina je jedna od zemalja koja je do sada najmanje iskoristila ove izvore finansiranja. U odnosu na neke zemlje iz okruženja kao što su, naprimjer, neke zemlje članice Evropske unije kao što je Republika Slovenija, Republika Hrvatska ili neke zemlje kandidati kao što je Republika Srbija. Ove zemlje su stvorile uslove u kojima se rade kvalitetni programi uz pomoć kojih zemlje apliciraju kod IPA fondova Evropske unije i povlače potrebna nedostajuća finansijska sredstva iz ovih izvora. Jedan od pozitivnih primjera privlačenja investija je Republika Srbija koja je kroz strane direktne investicije sama privukla respektabilan iznos investicija u projekte čiji je iznos veći od skoro svih ostalih zemalja Zapadnog Balkana.

### 2.1. Instrument predpristupne pomoći-IPA

Instrument predpristupne pomoći-IPA predstavlja glavni finansijski instrument Evropske unije koji ima zadatak da vrši pružanje finansijske pomoći zemljama koje su potencijalni kandidati

za članstvo u Evropskoj uniji. Međutim, zadatak zemalja potencijalnih korisnica finansijskih sredstava iz IPA-e je da postepeno usklađuju svoje domaće zakonodavstvo i domaće standarde sa zakonima i standardima Evropske unije. IPA ima zadatak da pruži sveobuhvatnu podršku zemljama kandidatima u procesu evropskih integracija kroz finansijsku, zatim, tehničku i ekspertsku podršku brojnim reformama koje se moraju obaviti u zemljama kandidatima. Evropska unija je 2006. godine podržala kandidate za članstvo u uniji na taj način što je dotadašnje oblike podrške potencijalnim zemljama kandidatima kao što su bili: ISPA, CARDS, PHARE, SAPARD, Instrument za Tursku, objedinila u jedan program pod nazivom IPA-Instrument predpristupne pomoći (Instrument for Pre-Accession Assistance). Evropska unija kroz ovaj program prevashodno želi da zemlje koje žele da apliciraju za sredstva moraju da koriste ova sredstva u svojim institucijama u cilju preuzimanja obaveza. Također, ova sredstva treba da budu dostupna i ostalim korisnicima kao što su fizička i pravna lica, poslovna zajednice, nevladine organizacije, jedinice lokalne samouprave, poljoprivredna gazdinstva, pogranične regije kao i svi ostali koji ispune postavljene uslove od strane IPA-e.(dei.gov.ba)

### **3. NARUŠENO POVJERENJE GRAĐANA I PRIVREDNIH SUBJEKATA U DOMAĆE VLASTI**

Višegodišnje pogrešno ophođenje i neodgovorno ponašanje kao i neadekvatan pristup domaćih vlasti na svim nivoima vlasti (opštinske, gradske, kantonalne, entitetske i državne) prema privredi i stanovništvu stvorio je veliku dozu nepovjerenja prema vlastima (bez obzira kojoj političkoj partiji pripadali), jer su skoro sve političke partije bile u vlasti na nekom od nivoa vlasti. Skoro da su sve političke partije koje su do sada bile na vlasti ponašale se na isti način bez veće želje za rješavanje aktuelnih problema koji su se negativno odražavali na privredno poslovanje i u negativnom kontekstu mijenjali život privrednih subjekata i stanovništva. Takav pristup vlasti prema svojim građanima i privredi je doveo do stvaranja njihovog nepovjerenja prema istim. Takav odnos se iz godine u godinu stalno ponavljao i sve više narušavao, što je dovelo do nepovjerenja koje se teško u budućnosti može lahko ispraviti bez velikih i korjenitih promjena u cjelokupnom društveno-političkom sistemu zemlje. U međuvremenu su privreda i stanovništvo okrenuli se sami sebi u rješavanju tekućih problema, tako da su odluke o svim važnijim pitanjima donosili sami bez učešća domaćih vlasti. Posebnu pažnju ćemo posvetiti štednji privrede i stanovništva koja je vrlo značajna prema statističkim pokazateljima Centralne banke BiH, Agencije za bankarstvo F BiH i Agencije za bankarstvo RS, kao i poslovnih banaka koje posluju na teritoriji Bosne i Hercegovine.

### **4. RESPEKTABILNA ŠTEDNJA BOSANSKOHERCEGOVAČKOG STANOVNIŠTVA**

Prema posljednjim raspoloživim podacima CBBiH, na kraju septembra 2022. godine ukupni depoziti stanovništva kod komercijalnih banaka u BiH iznosili su 14,22 milijarde KM. (cbbih.ba) Najveći broj građana vjeruje da je štednja izuzetno važna. Međutim, sasvim je mali broj građana u mogućnosti da redovno u obliku štednje odvaja novac na mjesečnom nivou, posebno se to ističe u današnje vrijeme kada inflacija smanjuje kupovnu moć bosanskohercegovačkim građanima. Stanovnici Bosne i Hercegovine i ono što imaju malo novca, štede kako bi stvorili rezerve za teže periode za koje smatraju da mogu doći. Jedan manji dio stanovnika to čini kako bi finansirali neke veće kupovine potrebne za porodicu ili štede

novac u toku godine kako bi sa porodicom mogli otići na godišnji odmor. Iznos štednje u toku prošle godine predstavlja respektabilan iznos za ovako malu državu sa prilično nerazvijenom privredom i malim BDP-om u odnosu na druge zemlje u razvoju i razvijene zemlje Evrope i svijeta. Uštedena sredstva građana naše zemlje su veliki finansijski potencijal koji bi se mogao iskoristiti u cilju bržeg privrednog razvoja zemlje. Ovakav potencijal bi mogao da nas oslobodi finansijske zavisnosti od međunarodnih finansijskih institucija koje su najveći kreditori u Bosni i Hercegovini. U odnosu na Bosnu i Hercegovinu stanovnici razvijenih zemalja svoje uštedevine imaju priliku da investiraju u finansijske instrumente koji im omogućavaju da ostvare određene prihode kroz kamate i dividende koje donose finansijski instrumenti koji su predmet trgovanja na finansijskim tržištima. Pored stanovništva, finansijska tržišta mnogo više koriste preduzeća, finansijske institucije i državne ustanove u cilju plasiranja slobodnih neraspoređenih i nabavke potrebnih (nedostajućih) tuđih finansijskih sredstava. (Mehmedović, H., Gravorac S., Šijan, G. 2018.)

## **5. FINANSIJSKA ZAVISNOST BOSANSKOHERCEGOVAČKIH VLASTI OD KREDITA I POZAJMICA KOD MEĐUNARODNIH FINANSIJSKIH INSTITUCIJA**

Globalno tržište doprinijelo je još većom potrebom za svakodnevnim unapređivanjem i usklađivanjem međunarodnih finansijskih odnosa između privreda i stanovništva svih zemalja svijeta. Prelazak roba, kapitala i ljudi preko međudržavnih granica iziskuje potrebu za neprekidnim povezivanjem između ljudi i privrednih preduzeća, njihov razvoj se ogleda u neprekidnom osvajanju tržišta u različitim dijelovima svijeta od strane mnogobrojnih transnacionalnih kompanija, banaka i drugih međunarodnih finansijskih institucija koje se sve više regionalno povezuju čime doprinose bržem lokalnom, regionalnom i međunarodnom privrednom razvoju, od čega ekonomsku korist imaju svi, kako stanovništvo, privreda i na kraju svaka država ponaosob. (Mehmedović, H., 2019.) Pored finansijske zavisnosti od međunarodnih finansijskih institucija, uslovi pod kojima se odobravaju ta sredstva su direktno diktirani od međunarodne zajednice, čime na jednostavan i lagan način gubimo svoju finansijsku i političku samostalnost, prepuštajući se na milost i nemilost međunarodnoj zajednici i njihovim finansijskim institucijama. Sve značajnije odluke za našu zemlju u političkom smislu koje bi donijeli u okviru Bosne i Hercegovine sada zavise od saglasnosti i odobrenja zemalja kreditora. Naročitu zavisnost od stranih finansijskih sredstava vidimo u entitetu Republika Srpska gdje se vrlo često poseže za emisijom republičkih obveznica i njihovom prodajom na svjetskim berzama kao što su berze u Londonu, Beču i drugim značajnijim berzama. Emitovane obveznice brzo dopijevaju na naplatu, glavnica sa pripadajućom kamatom bude često puta neprebrodiva prepreka za budžet entiteta. Trenutno imamo takav problem, gdje je Republika Srpska kod stranih kreditora dvostruko više zadužena od Federacije BiH, pošto samo u 2023. godini ima finansijskih obaveza po pitanju kreditnih zaduženja u iznosu od 1,2 milijarde KM. (capital.ba) Također, najnovija posjeta Premijera Vlade Republike Srpske Narodnoj Republici Kini vezana je za nova zaduženja Vlade Republike Srpske na kineskim finansijskim tržištima. Prema procjenama ekonomskih stručnjaka iz Republike Srpske, plan vlasti u Republici Srpskoj je novo zaduživanje u ovoj godini u iznosu od 1,9 milijardi KM. Ovo nisu jedini izvori kod kojih se bosanskohercegovačke vlasti finansijski zadužuju. Također i druge finansijske institucije kao što su WORLD BANK, MMF, EBRD, EIB i druge međunarodne finansijske institucije već duži niz godina odobravaju kredite

našoj zemlji. Navest ćemo jedan primjer korištenja finansijskih sredstava nekih međunarodnih finansijskih institucija kao što je Evropska investiciona banka-EIB. Osim što odobrava kredite, daje garancije privatnom i javnom sektoru. Udio kredita EIB-a u finansijskim projektima ne može preći 50 % vrijednosti investicije. EIB je u vlasništvu država članica Evropske unije i bavi se odobravanjem dugoročnih zajmova, a vrlo je aktivna na području zemalja Zapadnog Balkana. Njeno prisustvo u našoj zemlji, bosanskohercegovačke vlasti vrlo obilato koriste. (Jusufranić. I. Nestorović. O. 2018.) Ne bi ništa bilo sporno da se pozajmljena sredstva upotrijebe u investicionu potrošnju i finansiranje infrastrukturnih projekata koji bi doprinijeli ubrzanijem razvoju zemlje, izgradnji proizvodnih i prerađivačkih pogona u kojima bi se mladi ljudi mogli zaposliti stvarajući preduslove za njihov opstanak na ovim prostorima. Problem je u tome što se pozajmljena finansijska sredstva neracionalno troše i služe za popunjavanje finansijskih praznina (rupa) u budžetima. Na ovaj način se država zadužuje i stvara omču oko vrata sadašnjim mladim i narednim generacijama koje nemaju nikakve veze sa trenutnim finansijskim zaduživanjima. To je jedan od razloga zbog čega veliki broj mladih obrazovanih ljudi zajedno sa svojim porodicama sve više napuštaju našu zemlju, bez veće želje za povratkom, znajući da sve što su prethodne i sadašnje generacije, koje su bile i koje su trenutno na vlasti, zadužile kroz kreditne aranžmane sa međunarodnim finansijskim institucijama, morat će oni, njihova djeca i njihovi unuci vraćati u narednom periodu, ukoliko žele da ostanu živjeti na ovim prostorima. Proces tranzicije zemalja Zapadnog Balkana, među kojima je i Bosna i Hercegovina bio je praćen prilivom stranog kapitala. Strani investitori su kupovali domaća preduzeća, pa se ostvario priliv kapitala kroz privatizaciju. Na taj način su strane direktne investicije (SDI) postale osnovni izvor pokrića rastuće neravnoteže tekućeg računa ovih zemalja. (Kovačević. R., 2012.) Glavni subjekti direktnih investicija u svijetu su transnacionalne kompanije, koje najčešće ulažu u eksploataciju sirovina i prerađivački kompleks. Kao i kod portfolio investicija, motivi direktnog investiranja su veći prinosi i diversifikacija rizika. Nagon za stvaranje većeg profita podstiče mnoga preduzeća da svoje poslovanje prošire na inostrano tržište. Danas u svijetu postoje lanci proizvodnih i trgovinskih mreža koji omogućavaju povezivanje preduzeća iz različitih zemalja. Raznovrsni oblici međunarodnog povezivanja su motivisani ekonomijom obima. (Kovačević. R., 2016.)

## ZAKLJUČAK

Na osnovu prezentovanih podataka nije teško zaključiti da je Bosna i Hercegovina država sa komplikovanim državnim uređenjem, sastavljena od dva entiteta Federacije BiH, Republike Srpske i Brčko Distrikta. Ovakvo ustrojstvo zemlje negativno se odražava i na društveno-političko stanje u državi. Neriješena mnogobrojna pitanja iz posljednjeg rata kao i mnogobrojna pitanja koja nisu riješena a koja su nastala poslije rata, negativno se odražavaju na privredni razvoj države. Potreba za finansijskim sredstvima se uglavnom zadovoljava uz pomoć kredita i pozajmica na međunarodnom finansijskom tržištu kod međunarodnih finansijskih institucija kao što je MMF, EBRD, EIB, WORLD BANK i druge međunarodne finansijske institucije. Međutim, domaće vlasti se u posljednje vrijeme sve više okreću i drugim oblicima finansijskog zaduživanja kao što je emisija obveznica i njihova prodaja na poznatim svjetskim berzama kao što su Londonska berza, Bečka berza i mnoge druge poznate svjetske berze. Ovaj vid zaduživanja sa sobom donosi prilično nepovoljne kamatne stope koje se moraju platiti kada obveznice dospiju na naplatu, što za državu predstavlja prilično visok trošak. Zahvaljujući štednji stanovništva i privrednih subjekata u Bosni i Hercegovini postoje domaće rezerve finansijskih sredstava. Prema zvaničnim podacima banaka procenjeno je da je samo u prošloj

godini ovaj iznos štednje stanovništva iznosio nevjerovatnih 14,22, milijarde KM. Ova sredstva bi se mogla staviti u funkciju privrednog razvoja investirajući ih u kvalitetne i prijeko potrebne projekte čime bi se ubrzao privredni razvoj zemlje. Da bi se ova sredstva mogla koristiti, potrebno je da domaće vlasti steknu povjerenje kod domaćih štediša koji bi uz adekvatne garancije investirali ova sredstva u izgradnju nedostajuće infrastrukture i proizvodnih pogona gdje bi se mogla zaposliti domaća građevinska operativa i druge privredne grane kao što je industrija, poljoprivreda, saobraćaj, građevinarstvo i druge. Ujedno bi se stvorile pretpostavke za zapošljavanje novih mladih ljudi i njihov poticaj da ostanu u našoj zemlji nakon završetka formalnog obrazovanja, čime bi se usporio ili na kraće vrijeme čak i zaustavio masovan odlazak mladih ljudi sa cijelim porodicama u inostranstvo.

## LITERATURA

- [1] Jusufrić. I., Nestorović. O., (2018.) „Međunarodna ekonomija“, Internacionalni univerzitet Travnik u Travniku, str.245.
- [2] Kovačević. R., (2012.), „Međunarodno tržište kapitala-Savremene tendencije“, Centar za izdavačku djelatnost Ekonomskog fakulteta u Beogradu, str.243.
- [3] Kovačević. R., (2016.), „Međunarodne finansije“, Centar za izdavačku djelatnost Ekonomskog fakulteta u Beogradu, str.499.
- [4] Mehmedović. M., Gravorac. S., Šijan. G., (2018.) „Finansijska tržišta instrumenti i institucije“, Internacionalni univerzitet Travnik u Travniku, str.229.
- [5] Mehmedović. H.,(2019.) „Osnove monetarnih i međunarodnih finansija“, Internacionalni univerzitet Travnik u Travniku, str.222.
- [6] Todorović. M., Ivanišević. M., (2017.) „Poslovne finansije“, Centar za izdavačku djelatnost Ekonomskog fakulteta u Beogradu, str.193.
- [7] Živković. A., Kožetinac. G., (2016.), „Monetarna ekonomija“, Centar za izdavačku djelatnost Ekonomskog fakulteta u Beogradu, str.7-8.
- [8] <https://www.dei.gov.ba/hr/instrument-pretpriprustupne-pomoci>(Preuzeto: 16.04.2023.)
- [9] <https://www.cbbh.ba/press/ShowNews/1473>(Preuzeto:16.04.2023.)
- [10]<https://www.capital.ba/srpska-se-sljedece-godine-direktno-i-indirektno-zaduzuje-19-milijardi-km/>(Preuzeto:16.04.2023.)